

Izgradnja kineske fabrike guma Linglong kod Zrenjanina počela uz bombastične najave: investicija od 800 miliona evra, „najveća fabrika pod krovom“ (500.000 kvadratnih metara), istraživački centar, auto-putevi i 1.500 radnika do 2025. godine. Zrenjaninski mediji su brujali o „najvećoj grinfield investiciji“, a za tu priliku je osnovana i filijala „Linglong internešenal Evropa“. U maju 2018, Evropska komisija je donela odluku o antidamping merama i uvela tarife za kineske gume. Iste godine, Vučić je tokom posete Pekingu dogovorio izgradnju fabrike guma u Zrenjaninu, dok je Goran Knežević, ministar privrede, 23. avgusta potpisao i memorandum o investiranju. Ovako je „Linglong“ došao u Srbiju. Kamen temeljac je postavio lično Vučić, i to u 10.18 minuta, po feng-šuiju, dok je predsednik kompanije Feng Vang istakao da je „dobar znak započeti poslove u martu, kad procveta cveće“.

I dok je mesto cveća cvetala epidemija, kompanija „Linglong“ zaista počinje da gradi 3. aprila. To se, ipak, nije moglo desiti bez prethodnih (i potonjih) subvencija. Prvo im je država trajno poklonila 96 hektara obradivog zemljišta (njive I i II klase, u vrednosti od 11,9 miliona evra) 28. marta. Potom im je u oktobru osigurala i 75,8 miliona evra dodatne finansijske pomoći, a u martu im je izdala deset građevinskih dozvola za pomoćne objekte, bez ikakve studije o uticaju samog pogona. Svih 215 prigovora je odbačeno, a kad izbiju protesti, tu je zrenjaninska policija.

Tako, dok država poklanja i ne pita, na najplodnijim njivama niče i fabrika za kineske gume. Kroz pomoćne objekte potkrao se i pogon, a on je, zauzvrat, ostao bez analize uticaja na životnu sredinu. Ovo je praksa koja se naziva salami slicing, i zbog nje se žalio čak i Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu. Međutim, kako je reč o ogromnoj fabrici s projektovanom proizvodnjom od preko 35.000 komada guma dnevno, odnosno 13 miliona guma godišnje (a to, u prevodu, znači skok u koncentraciji cink-oksida u vazduhu), uticaj na životnu sredinu je neminovan.

Samo za transport će biti potrebno više stotina šlepera od 24 tone dnevno. To će izazvati štetu skokom u izduvnim gasovima, iako je Zrenjanin već među rekorderima u zagađenju: već petnaest godina Zrenjanin nema ni pijaću vodu, a vazduh opterećuju sumpor-dioksid i čađ, tako da je spram toga svaki nehajan odnos prema lokalnoj sredini još bitnije istražiti i sprečiti. To je mišljenje Regulatornog instituta, budući da se fabrika gradi u radnoj zoni Jugoistok II-A. To je radna zona nepodesna za gradnju fabrike: samo na dva kilometra udaljenosti nalazi se i prirodni rezervat Carska bara, jedno od najvećih staništa u Srbiji (sa 239 vrsti ptica, od kojih je čak 207 zaštićeno).

Azija, globalizacija i „izvoz zagađenja“

Beg od ekoloških regulacija nije domaća stvar. Iako je Kina najveći svetski proizvođač guma, pre dva meseca je predsednik Kine Si Đinping zvanično objavio da je cilj Narodne Republike Kine da ostvari „karbonsku neutralnost“ do 2060. godine, a to je zapečatilo sudbinu i produbilo šok koji kineska gumarska industrija uveliko doživljava.

Izjava „brata“ Sija usledila je nakon nekoliko godina zaoštavanja ekoloških regulacija. Tako je objavljen „rat“ zagađenju u Kini 2014, 2015. je pooštren Zakon o zaštiti od zagađenja, a samo 2017. kažnjeno je preko 20 „najprljavijih“ proizvođača na čelu već „prljave“ industrije pneumatika. To je zapečatilo nekoliko sudbina. Firme poput „Hengjua“ i „Jongtaja“ - obe iz Gavanda, „Grada guma“ i kineskog centra gumarske industrije - bankrotirale su, a njihove deonice na rasprodate sudu. Veliki igrači su prisvojili manje, a na vrh izbija „Dabl star“ - najveći kineski proizvođač guma.

„Linglong“ se razlikuje i od jednih i od drugih. On je među prvima, još na početku 12. kineskog petogodišnjeg plana (2011-2015) inicirao širenje na druge države uz kineski „Pojas i put“, i to po modelu 5+3: pet kineskih fabrika i tri „spolja“. Tada on dobija i „industrijski oskar“. Prva fabrika je otvorena u Tajlandu, a poslednja u Srbiji - koja je ujedno i prva u Evropi. S njom je „Linglong“ ispunio cilj. I ne samo da se ispunio ovaj nego je 2020. uspostavljen i nov: da se dođe do modela 6+6 pogona do 2030 (još 1 u Kini i 3 spoljna). To bi „Linglong“ svrstalo u prvih pet svetskih proizvođača guma. Tako, „Linglong“ ima svoju strategiju globalizacije. I ta strategija je uslovljena kineskom željom za karbonskom neutralnošću i idejom o „Zelenoj Aziji“. Odgovor „Linglonga“ je izmeštanje proizvodnje u Jugoistočnu Evropu. Što više želje, to više izmeštanja; a sa izmeštanjem proizvodnje izmešta se i zagađenje.

Radna snaga

Pored ekologije, podjednako se zapostavlja i pitanje radne snage. Najpre, od početnih 1.500 provuklo da će zaposlenih biti 1.200 (300 će biti kineska radna snaga). U pogledu kvalifikacione strukture, od tih 1.200 novozaposlenih planirano je zapošljavanje „131 niskokvalifikovanog, 904 kvalifikovana i 165 visokokvalifikovanih radnika, te procenat visokokvalifikovanih radnika iznosi 13,75 procenata“. Drugo, od obećanih ulaganja, na plate zaposlenih će otići jedva 2% od investicije (iako je zemlja Srbija subvencionisala 63.167 evra po domaćem radniku), a najveći deo (67%) namenjen je nabavci nove opreme za proizvodnju.

U slučaju zaposlenosti, efekat investicije te veličine ipak je umeren. Prema jednoj proceni, može se očekivati smanjenje nezaposlenosti u Zrenjaninu od 22,69% (od 5.289 lica), ali ni ta brojka nije sigurna s obzirom na to da je u međuvremenu „Linglong“ počeo da regrutuje

stručni kadar iz Novog Sada, gde je 5. marta 2020. osnovao i stipendiju za studente Fakulteta tehničkih nauka, sa obavezom rada u firmi od minimum tri godine. U 2020. planira da zaposli tek 200 ljudi, koje će slati na obuku u Kinu, a u narednim godinama 800 (tako da nije dat podatak ni za punu cifru), kako je to rukovodstvo najavilo 22. novembra 2019. Prosečna bruto plata u firmi biće 565.76 evra, dok će većina novozaposlenih imati ugovore na određeno vreme, do 2024. Ni „Nezavisnost“ ni „Savez samostalnih sindikata Srbije“ trenutno još uvek nema sindikalno prisustvo, a prema nezvaničnim informacijama, deo građevinskih radnika radi i na crno.

Agencijski rad iz Kine

Ukoliko ste radnik ili radnica iz Kine, posao u Srbiji ćete obično naći putem agencija za rad – takozvanih Međunarodnih ekonomsko-tehničkih grupa za kooperaciju (International Economic-Technical Cooperation Groups). Takvih agencija ima minimalno 300 (prema popisu akreditovanih agencija koje posluju s Japanom), a na kraju 2019, prema izveštaju Ministarstva trgovine Narodne Republike Kine, one su poslale oko 487.000 kineskih radnika u inostranstvo. Takvih radnika (uglavnom po ugovoru o delu), ima ukupno milion u svakom trenutku, a u Srbiji je, za državljane Kine, izdato 3.148 dozvola za rad, prema Nacionalnoj službi za zapošljavanje. Za njih je danas zaduženo Odeljenje za saradnju sa inostranim službama rada pri pomenutom Ministarstvu Narodne Republike Kine.

S tim na umu, da bi se jedan takav kineski radnik ili radnica zaposlili u Srbiji, oni moraju da plate agenciji za zapošljavanje okvirnu sumu od oko 10.000 renminbija (1.285 evra po konverziji od 21. novembra 2020). Po uplati, sa „ekonomsko-tehničkom grupom“, odn. agencijom, potpisuje se ugovor o delu, a ne ugovor o radu, zbog čega ovi radnici (uglavnom su u pitanju muškarci) po pravilu imaju manje prava nego oni zaposleni po ugovoru, čak i u samoj Kini. Na „Linglongovom“ gradilištu oni uglavnom rade od 07-18h, spavaju u posebnim spavaonicama za po 12-16 ljudi na samom gradilištu, u lošim higijenskim uslovima, a industrijski menadžment ih smatra „produktivnijima“, iako su skuplji u odnosu na domaće radnike. Međutim, ono što ih razlikuje od radništva iz Srbije (koje neretko angažuje ista agencija) jeste što radnici iz Kine nemaju nijedan slobodan dan (čak ni nedelju) niti slave praznike – takav je standard, nažalost, za kineske agencijske radnike.⁶ Tačnije, ne odmara se dok se radni period ne završi. To znači 2-4 godine, i tih nekoliko godina oni faktički rade i žive na zemljištu fabrika, gde su raspoloživi 24 sata, bez ijednog dana odmora ili praznika. To je jedina stvar koja će omogućiti da se „Linglong“ izgradi brzo i radi još brže (24h, u 3 smene, 340 dana u godini). I to je ono što u praksi kineske radnike čini profitabilnim kineskim poslodavcima, makar se radilo i u Srbiji.

Jedna od agencija koje šalju takve radnike za Srbiju jeste državna agencija Šandong. Šandong u Srbiji posluje od 2013. godine, i ova agencija je radila i na izgradnji puteva (npr. Koridor XI, tj. sekcije auto-puta „Miloš Veliki“: Obrenovac-Ub i Lajkovac-Ljig), Kineskog kulturnog centra na Novom Beogradu te podzemnih garaža na Studentskom trgu, Trgu republike, u parku kod Skupštine Srbije i kod Kosančićevog venca. Odnedavno radi i na „Linglongu“, gde trenutno na gradilištu dominira kineska radna snaga. Prema jednom izvoru (poznat autoru), kineska radna snaga trenutno broji oko stotinu ljudi, ali planira se povećanje. Oni su zaposleni preko „Šandong“ (kineske agencije), i tako „Šandong Linglong“ (kineski poslodavac) ne odgovara direktno, već i za kineske i za domaće radnike odgovara agencija „Šandong“.

Međutim, u tome učestvuje i druga strana - srpsko zakonodavstvo. Pored domaćeg Zakona o zapošljavanju stranaca, kineski radnici i radnice su posebno regulisane. Za kinesko radništvo na teritoriji Srbije ipak važe zakoni ne Republike Srbije - već Narodne Republike Kine, kao zemlje poslodavca. Upravo je to usvojila i Skupština Republike Srbije, na glasanju 25.09.2018, istog meseca kada je Vučić dogovorio izgradnju fabrike „Linglong“ u Pekingu (zakon je inače predložen za vreme Vučićeve posete Kini, a usvojen je samo nedelju dana nakon posete). Iste nedelje je usvojen „Zakon o potvrđivanju sporazuma o socijalnoj sigurnosti između Vlade Republike Srbije i Vlade Narodne Republike Kine“, bez ijednog glasa protiv. Član 7. ovog zakona bavi se tzv. upućenim licima iz Kine, za koje ne važi srpski zakon o radu. U takva lica spadaju oni koji su zaposleni u Boru, Kostolcu, na građevinskom radu na srpskim putevima - ili u zrenjaninskom „Linglongu“. Oni stoje van zakona - u skladu sa zakonom.

Profiti

Iza rada krije se profit. Samo je pitanje - koliki? Prvo, u srpskoj filijali, tzv. Linglong International Europe d.o.o. Zrenjanin, zvanični prihodi su manji od 100.000 evra, a na sajtu same kompanije profiti su na razini od 2.571 milijardu evra (20 milijardi renminbija, od 2008-2013. Danas su sigurno veći). Međutim, koliko od toga stvarno ide u Srbiju? U Srbiju je do 2019. iz Kine ukupno došlo tek 744,2 miliona evra, a zaključno s junom 2020 - 888,6 miliona evra (tabela i grafikon ispod). Od „Linglongovih“ 800 miliona i njihovih 2%, koliko će otići na plate - za većinu investicije tek bi trebalo da se realizuje. Naime, trenutno se suma svih investicija od 2010-2019. jedva približava onoj koju je obećao predsednik Vučić, zajedno s predsednikom kompanije, Feng Vangom. To znači da većina obećanih ulaganja tek treba da se ispuni (ili ne) - sve to ostaje da se vidi.

Međutim, ono što je filijala „Linglonga“ ipak dala Srbiji nisu plate, već Superliga. „Linglong

Tire Superliga Srbije” - kako joj ime glasi - najnoviji je deo u fudbalskim dodacima kineskom kapitalu. Naime, „Linglong” je prethodno sponzorisao i kineski ženski odbojkaški tim (2011-2013), potom nemački „Volsburg” (2015) i italijanski Juventus (2018). Iste godine kada „Linglong” finansira nemački fudbal, on postaje i jedan od snabdevača „Folksvagen”, čije je sedište upravo u Volsburgu. Prema predsedniku Aleksandru Vučiću, upravo će se „Folksvagen” prodavati „Linglongove” gume iz Zrenjanina (lancu kojem, igrom slučaja, fale jeftine gume s obzirom na to da je i prethodnih godina padao u recesiju, kao uostalom i nemačka auto-industrija u celini). Tako je, od guma iz Zrenjanina do evropskih proizvođača, povezana i globalizacija kineskog kapitala, kroz inicijativu „Pojas i put”.

Izvor: masina.rs